

НАСТАВНИ ПРОГРАМ ЗА НАСТАВНИ ПРЕДМЕТ

ПРИРОДА И ДРУШТВО

РАЗРЕД	СЕДМИЧНИ БРОЈ ЧАСОВА	ГОДИШЊИ БРОЈ ЧАСОВА
ПЕТИ	3	108

ОПШТИ ЦИЉЕВИ ПРОГРАМА

- ✓ **Развијање способности оријентације у времену и простору за лакше разумијевање друштвених односа, њихове условљености и повезаности.**
- ✓ **Развијање еколошке свијести и одговорног односа према природи и властитом здрављу.**
- ✓ **Развијање самосталности, одговорности, истрајности, радозналости, уредности и прецизности у раду.**
- ✓ **Усвајање нових знања о природним појавама, процесима, живим бићима, њиховим особинама, временским промјенама која ће ученицима омогућити адекватније укључивање у живот и друштвеној средини.**

ПОСЕБНИ ЦИЉЕВИ ПРОГРАМА

- **Стицање елементарних знања о небеским тијелима и постанку Земље.**
- **Стицање основних знања о међусобној зависности живе и неживе природе.**
- **Проширивање знања о времену и простору и унапређење способности оријентације (година, мјесец, календар, стране свијета) и употребе календара.**
- **Упознавање са завичајем, грађевинама и значајним личностима мјеста становања и околине.**
- **Учење о људском тијелу.**
- **Усвајање основних знања о болестима и заштити од болести.**
- **Развој хигијенских навика.**
- **Уочавање појава и промјена у природи и њиховог значаја за човјека.**
- **Упознавање са распрострањеношћу и разноликошћу биљног и животињског свијета.**
- **Стицање основних сазнања о свједоцима прошлости и оспособљавање за посматрање друштвених појава и процеса.**
- **Стицање знања о узгоју, заштити биљака и њиховом значају за човјека.**
- **Проширивање знања о рељефу, географским картама и глобусу.**
- **Проширивање знања о Босни и Херцеговини, симболима и положају на географској карти;**
- **Стицање основних знања о становништву и привредним ресурсима БиХ и РС;**
- **Развијање свијести о очувању и унапређењу природне и животне средине.**
- **Проширивање знања из саобраћајне културе.**
- **Употпуњавање знања о природним и друштвеним појавама и процесима стеченим у школским условима.**

САДРЖАЈИ ПРОГРАМА

Ред. бр.	Теме	Оквирни број часова
1.	Небеска тијела	6
2.	Постанак и састав Земље	4
3.	Природа и природне појаве	8
4.	Нежива природа - материјали	6
5.	Оријентација у простору и времену	6
6.	Изглед мјеста и околине и рад људи у мјесту	6
7.	Географска карта и рељеф	3
8.	Република Српска и Босна и Херцеговина	6
9.	Друштвено-географске и привредне карактеристике Републике Српске и Федерације БиХ	12
10.	Човјек као дио природе	9
11.	Станишта и животне заједнице	15
12.	Здравље и исхрана	3
13.	Прошлост	18
14.	Екологија	4
15.	Излети и посјете	2

ИСХОДИ УЧЕЊА И ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ/ПОЈМОВИ

Наставна тема 1: Небеска тијела (6 часова)

Посебни циљ:

Стицање елементарних знања о небеским тијелима и постанку Земље.

ОЧЕКИВАНИ ИСХОДИ	САДРЖАЈИ/ПОЈМОВИ
<p>Ученик:</p> <ul style="list-style-type: none"> - набраја и описује небеска тијела; - црта сунчев систем; - наводи и описује Сунце као извор свјетлости и топлоте; - објашњава облик и изглед Земље. 	<ul style="list-style-type: none"> • Небеска тијела-појам • Сунце – извор живота на Земљи • Земља – планета Сунчевог система

Наставна тема 2: Постанак и састав Земље (4 часова)

Посебни циљ:

Стицање елементарних знања о небеским тијелима и постанку Земље.

ОЧЕКИВАНИ ИСХОДИ	САДРЖАЈИ/ПОЈМОВИ
<p>Ученик:</p> <ul style="list-style-type: none"> - описује процес настанка Земље; - наводи всте и типове тла/земљишта; - набраја природна блага унутрашњости Земље (руде, минерале, горива); - описује начине загађивања земљишта; 	<ul style="list-style-type: none"> • Постанак и састав Земље • Тло-земљиште • Природна блага унутрашњости Земље • Начини загађивања и заштите земљишта

<p>- објашњава начине заштите земљишта.</p>	
<p>Наставна тема 3 : Природа и природне појаве (8 часова)</p>	
<p>Посебни циљ: Уочавање појава и промјена у природи и њиховог значаја за човјека.</p>	
<p>ОЧЕКИВАНИ ИСХОДИ</p>	<p>САДРЖАЈИ/ПОЈМОВИ</p>
<p>Ученик:</p> <ul style="list-style-type: none"> - разликује живу и неживу природу; - објашњава значај Сунца и топлоте за живот и рад на Земљи; - набраја гдје све има воде у природи; - описује значај воде за живот на Земљи; - објашњава агрегатна стања воде; - објашњава кружење воде у природи; - описује карактеристике ваздуха и зна значај ваздуха за живот. 	<ul style="list-style-type: none"> • Жива и нежива природа • Сунце • Вода - особине, распрострањеност • Стања воде • Кружење воде у природи • Ваздух – особине и значај
<p>Наставна тема 4 : Нежива природа – материјали (6 часова)</p>	
<p>Посебни циљ СТИЦАЊЕ ОСНОВНИХ ЗНАЊА О МЕЋУСОБНОЈ ЗАВИСНОСТИ ЖИВЕ И НЕЖИВЕ ПРИРОДЕ.</p>	
<p>ОЧЕКИВАНИ ИСХОДИ</p>	<p>САДРЖАЈИ/ПОЈМОВИ</p>
<p>Ученик:</p> <ul style="list-style-type: none"> - наводи неке природне и вјештачке материјале; - објашњава начине обраде материјала; - описује како се материјали могу користити за различите намјене; - објашњава дјеловање топлоте на различите материјале (експеримент); - набраја уређаје који раде на електричну енергију; - описује начине штедње електричне енергије; - објасни кориштење батерије; - наводи опасности од електричне енергије и правила кориштења; - описује и показује ознаке за запаљиве материјале; - зна како се понашати у случају 	<ul style="list-style-type: none"> • Материјали и њихова подјела • Намјена материјала • Дјеловање топлоте на материјале • Електрична енергија • Запаљиви материјали (Ознаке за запаљиве материјале)

пожара.	
Наставна тема 5: Оријентација у времену и простору (6 часова)	
Посебни циљ Проширивање знања о времену и простору и унапређење способности оријентације (година, мјесец, календар, стране свијета) и употребе календара.	
ОЧЕКИВАНИ ИСХОДИ	САДРЖАЈИ/ПОЈМОВИ
Ученик: - показује и именује стране свијета; - показује и именује инструменте за оријентацију у простору и времену; - наводи објекте и појаве у природи помоћу којих се може оријентисати у простору и у времену; - практично користи календар.	<ul style="list-style-type: none"> • Главне (основне) стране свијета • Основне временске јединице и употреба календара • Инструменти за оријентацију у простору и времену • Оријентација помоћу објеката и појава у природи
Наставна тема 6: Изглед мјеста и околине и рад људи у мјесту (6 часова)	
Посебни циљ: Упознавање са завичајем, грађевинама и значајним личностима мјеста становања и околине.	
ОЧЕКИВАНИ ИСХОДИ	САДРЖАЈИ/ПОЈМОВИ
Ученик: - наводи права и дужности ученика; - објашњава појмове рад, зарада и новац; - наводи назив и сједиште општине; - описује разлику између села и града; - набраја значајне установе у мјесту; - набраја и описује занимања људи у мјесту.	<ul style="list-style-type: none"> • Живот и рад у школи – дужности и права ученика • Живот и рад у породици – обавезе, рад, зарада, новац (штедња) • Моја општина • Предузећа и установе у мјесту • Занимања људи у мјест
Наставна тема 7 : Географска карта и рељеф (3 часа)	
Посебни циљ: Проширивање знања о рељефу, географским картама и глобусу.	
ОЧЕКИВАНИ ИСХОДИ	САДРЖАЈИ/ПОЈМОВИ
Ученик: - показује на карти планине, равнице и ријеке; - препознаје облике рељефа ближе околине; - црта и препознаје картографске	<ul style="list-style-type: none"> • Рељеф – облици рељефа ближе околине • Географска карта - картографски знаци

знаке.	
Наставна тема 8 : Република Српска и Босна и Херцеговина (6 часова)	
Посебни циљ: Проширивање знања о Босни и Херцеговини, симболима и положају на географској карти.	
ОЧЕКИВАНИ ИСХОДИ	САДРЖАЈИ/ПОЈМОВИ
Ученик: - описује симболе БиХ; - показује положај БиХ и пратећи руком/прстом границу показује облик БиХ на географској карти; - описује рељеф БиХ; - описује каква је клима у БиХ; - показује на географској карти националне паркове БиХ и објасни њихов значај.	<ul style="list-style-type: none"> • Босна и Херцеговина – држава са два ентитета, симболи • Положај БиХ и РС на географској карти • Рељеф БиХ • Клима БиХ • Национални паркови БиХ
Наставна тема 9 : Друштвено-географске и привредне карактеристике Републике Српске и Федерације БиХ (12 часова)	
Посебни циљеви: СТИЦАЊЕ ОСНОВНИХ ЗНАЊА О СТАНОВНИШТВУ И ПРИВРЕДНИМ РЕСУРСИМА БИХ И РС; ПРОШИРИВАЊЕ ЗНАЊА ИЗ САОБРАЋАЈНЕ КУЛТУРЕ.	
ОЧЕКИВАНИ ИСХОДИ	САДРЖАЈИ/ПОЈМОВИ
Ученик: - набраја народе и националне мањине БиХ; - набраја вјере, обичаје, традицију и називе вјерских објеката; - именује сусједне државе и описује њихова обиљежја; - именује привредне гране и описује њихов значај; - набраја врсте и средства саобраћаја; - објашњава правила понашање дјецe и путника у саобраћају; - набраја природна богатства БиХ;	<ul style="list-style-type: none"> • Становништво БиХ • Вјере, обичаји и традиција народа и националних мањина у БиХ • Сусједне државе БиХ и њихови симболи • Привредне карактеристике БиХ: <ul style="list-style-type: none"> - Пољопривреда и шумарство - Рударство, индустрија и енергетика - Туризам, трговина и угоститељство - Саобраћај • Природна богатства у РС и ФБиХ
Наставна тема 10 : Човјек као дио природе (9 часова)	
Посебни циљеви: Учење о људском тијелу. Развој хигијенских навика.	
ОЧЕКИВАНИ ИСХОДИ	САДРЖАЈИ/ПОЈМОВИ
Ученик: - описује развој човјека; - набраја дијелове човјековог	<ul style="list-style-type: none"> • Развој човјека • Главни дијелови човјековог тијела • Органи за кретање

<p>тијела;</p> <ul style="list-style-type: none"> - именује органе за кретање; - набраја чула и описује њихову улогу; - зна начине заштите органа од болести и повреда; - описује физичке промјене у пубертету код дјечака и дјевојчица. 	<ul style="list-style-type: none"> • Чулни органи • Физичке промјене у пубертету
<p>Наставна тема 11 : Станишта и животне заједнице (15 часова)</p>	
<p>Посебни циљеви: Стицање знања о узгоју, заштити биљака и њиховом значају за човјека. Упознавање са распрострањеношћу и разноликошћу биљног и животињског свијета.</p>	
<p>ОЧЕКИВАНИ ИСХОДИ</p>	<p>САДРЖАЈИ/ ПОЈМОВИ</p>
<p>Ученик:</p> <ul style="list-style-type: none"> - описује и наводи разлике природних и култивисаних животних заједница; - набраја врсте шума, описује њихов значај и начине заштите; - објашњава подјелу животиња у шуми на звијери и дивљач (наводи представнике); - објашњава сличности и разлике ријеке, баре, језера и мора као животне заједнице; - именује биљке и животиње које живе у и поред воде; - описује значај воде као животне заједнице и начине заштите; - именује ливадске биљке и њихов значај; - набраја представнике животињског свијета ливаде; - описује како настају обрадиве површине; - именује биљке у повртњаку; - објашњава значај и начине коришћење повртларских култура за човјека; - именује биљке које расту на њиви; - објашњава значај житарица; - именује индустријске биљке и зна шта се од њих добија; - наводи које су корисне, а које 	<ul style="list-style-type: none"> • Природна станишта и животне заједнице: <ul style="list-style-type: none"> - Шума - Воде - Ливада и пашњак • Култивисана станишта и животне заједнице: <ul style="list-style-type: none"> - Повртњак - Њива - Воћњак и виноград - Парк и цвијетњак • Одјељењски хербаријум

<p>штетне животиње у повртњаку и на њиви;</p> <ul style="list-style-type: none"> - именује воће по врстама, објашњава значај и начин коришћења воћа; - набраја који су корисни а који штетни инсекати, птице и друге животиње у воћњаку и винограду; - описује разлике између парка и цвијећњака; - учествује у изради заједничког одјељењског хербаријума. 	
Наставна тема 12 : Здравље и исхрана (3 часа)	
<p>Посебни циљеви: Усвајање основних знања о болестима и заштити од болести. Развој хигијенских навика.</p>	
ОЧЕКИВАНИ ИСХОДИ	САДРЖАЈИ/ПОЈМОВИ
<p>Ученик:</p> <ul style="list-style-type: none"> - објашњава важност правилне исхране; - набраја најчешће заразне болести и зна начине заштите; - описује начине чувања здравља. 	<ul style="list-style-type: none"> • Исхрана - здраве навике • Заразне болести • Како чувамо здравље
Наставна тема 13: Прошлост (18 часова)	
<p>Посебни циљ: Стицање основних сазнања о свједоцима прошлости и оспособљавање за посматрање друштвених појава и процеса.</p>	
ОЧЕКИВАНИ ИСХОДИ	САДРЖАЈИ/ПОЈМОВИ
<p>Ученик:</p> <ul style="list-style-type: none"> - набраја свједоке прошлости; - описује начин живота Старих Словена; - именује прве српске државе; - описује живот у Босни у доба када је била под турском влашћу; - описује облике отпора становништва у вријеме турске владавине; - описује положај становништва БиХ под аустроугарском влашћу; - описује сарајевски атентат и догађаје који су услиједили; - наводи које земље су чиниле Краљевину СХС; - опише неке од најважнијих 	<ul style="list-style-type: none"> • Свједоци прошлости • Наши преци Стари Словени • Прве српске државе • Постанак Босне • Турска освајања • Буне и устанци у БиХ • БиХ под аустроугарском влашћу • Први свјетски рат • Ставарање Краљевине СХС • Други свјетски рат • Страдање Срба, Јевреја и Рома • Стварање и распад СФРЈ

<p>догађаја из Другог свјетског рата;</p> <ul style="list-style-type: none"> - наброји споменике страдања Срба, Јевреја и Рома (Јасеновац, Градина); - наведе називе данашњих држава које су сачињавале СФРЈ. 	
Наставна тема 14 : Екологија (4 часа)	
<p>Посебни циљ: Развијање свијести о очувању и унапређењу природне и животне средине.</p>	
ОЧЕКИВАНИ ИСХОДИ	САДРЖАЈИ/ПОЈМОВИ
<p>Ученик:</p> <ul style="list-style-type: none"> - објашњава појам „екологија“; - описује важност заштите човјекове околине; - зна како природа утиче на здравље и понаша се у складу са тим. 	<ul style="list-style-type: none"> • Шта је екологија • Угрожавање и заштита околине • Боравак у природи утиче на здравље
Наставна тема 15 : Излети и посјете (2 часа)	
<p>Посебни циљ: Употпуњавање знања о природним и друштвеним појавама и процесима стеченим у школским условима.</p>	
ОЧЕКИВАНИ ИСХОДИ	САДРЖАЈИ/ПОЈМОВИ
<p>Ученик:</p> <ul style="list-style-type: none"> - активно учествује у планирању и реализацији излета и посјета, као и анализи истих. 	<ul style="list-style-type: none"> • Посјете и излети: посјета позоришту, биоскопу, парку, животињској фарми, акваријуму, зоолошком врту, културно-историјском споменику
КОРЕЛАЦИЈА СА ДРУГИМ НАСТАВНИМ ПРЕДМЕТИМА	
<p>Наставни програм за предмет Природа и друштво у петом разреду у корелацији је са одређеним темама (исходима и садржајима) наставних предмета: Српски језик, Ликовна култура, Музичка култура, Физичко и здравствено васпитање, ВРОЗ, Математика.</p>	
НАПОМЕНЕ ЗА РЕАЛИЗАЦИЈУ ПРОГРАМА	
<p>Предмети који су раније били одвојени (познавање природе и познавање друштва) са бројем часова на седмичном и годишњем нивоу 2/72 обједињују се у предмет Природа и друштво. Према новом Наставном плану за васпитање и образовање ученика са лаким оштећењем интелектуалног функционисања овај предмет ће имати 3 часа седмично и 108 на годишњем нивоу што је у складу са редовним наставним планом и програмом.</p> <p>Предложен број часова за наставне теме понуђен је оквирно и могуће га је мијењати у складу са образовним потребама ученика. Потребно је планирати довољан број часова за понављање и увјежбавање.</p> <p>У раду са ученицима што више користити методе демонстације и илустрације. Користити различите дидактичке материјале, апликације и мултимедијална наставна средстава.</p>	

Наставно градиво повезати са очигледним примјерима из свакодневног живота. Кад год је могуће практиковати амбијентално учење.

У сврху оцјењивања користити различите технике: усмена провјера знања, писмена провјера знања, портфолио, практичан рад, демонстрација наученог... Ученике (и њихове родитеље) потребно је упознати са техникама и критеријумима оцјењивања.